

Óli Jacobsen

Lukas Debes:

340 ÁRA GOMUL BÓK
KOMIN ÚT AV NÝGGJUM

Ein gomul og kend bók er komin út av nýggjum, nevniliga lýsingin av Føroyum hjá Lukas Debes á enskum, sum kom út í London 1676.

Hóskvøldið 16. november var framløga í Havnar kirkju av bókini "A Description of Foeroe 1676".

Upprunin til hesa bók er, at Lucas Jacobsson Debes skrivaði bókina "Færoæ et Færoa reserata. Det er Færøernis oc Færøeske Indbyggeris Beskrivelse", sum kom út í 1673 á danskum í Keypmannahavn.

Nú hevur týski føroyavinurin, Norbert B. Vogt, lagt til rættis eina 2. útgávu av ensku týðingini. Vogt er blaðstjóri á tíðaritinum hjá tysk-føroyska vinafelagnum, Tjaldur, sum m.a. hevur havt ummæli av bókunum um D. J. Danielssen, kendur frá Congo, og ein samandrætt av bókini um Kjølbro.

Lukas Debes kom til Havnar sum prestur 28 ára gamal, og røkti trúliga sítt kall.

Systir hansara, Elin Debes, giftist við Peder Hellesøn Viborg. Hann var føddur í Oslo 1598 og var prestur í Eysturoynni 1636-79, og tveir av teirra synum finga ættarnavnið, sum fleiri av eftirkomarunum framvegis hava.

Bókin er stór, 406 síður. Hon hevur nógv ískoyti og notur, sum geva eina góða lýsing av evninum.

Jákup Reinert Hansen: Um Lukas Debes

Á framløguni hevði Jákup Reinert Hansen, lektari í kirkjusøgu á Fróðskaparsetrinum, eina áhugaverða frásøgn um Lukas Debes.

Hann var fjórði sóknarprestur í Suðurstreymoy eftir trúbótina og hevði hetta kall í 24 ár. Hann var eisini áttandi lutherski próstur í Føroyum.

Lukas hevði eitt virkið og vágið lív. Hann varð føddur í 1623, helst í Stubbekøbing á Falster, har pápi hansara, Jacob Nielsen, var kapellanur. Í 1647 gjørdist hann studentur úr skúlanum í Slagelse og las síðani gudfrøði í Keypmannahavn. Ole Worm, víðakendi vísindamaðurin, var lærari hjá honum og vakti hansara áhuga fyri náttúrufrøði aftrat gudfrøðini.

Lukas Debes kom til Havnar í 1651. Hann skuldi vera hjálparprestur hjá Hans Rasmussen, sóknarpresti; men hann var deyður 14. mars, áðrenn várskipið kom fram. Debes verður tí beinanvegin sóknarprestur í Suðurstreymoy, giftir seg við einkjuni, Onnu

Rasmusardóttur, og verður stjúkfaðir at níggju børnum.

Fýra eru kirkjurnar: Tórshavn, Kirkjubøur, Nólsoy og Kaldbak. Harafturat eru fleiri smáar bygdar og oyggjar í prestagjaldinum.

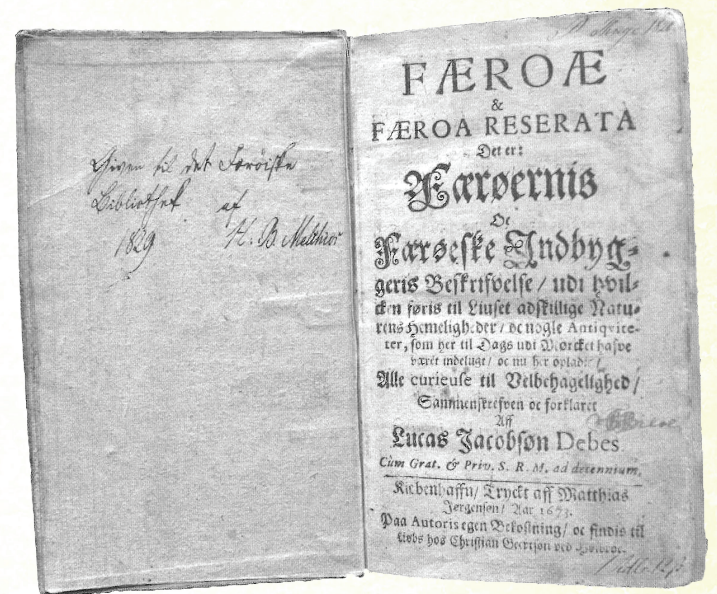
Sóknarpresturin í Havn er eisini rektari fyri latínskúlan. Tað gevur eitt sindur aftrat í løn, sum kann vera gott, har sum nógvir munna eru at metta; men arbeiðsbyrðan er í meira lagi.

Í 1670 verður Lukas Debes próstur og doyri í hesum embætti fimm ár seinni. Hóast hann búði í Føroyum í 24 ár, metir hann seg at vera útlending. Tað gjørdi hann ið hvussu er vart við í sambandi við tær báðar bøkurnar, hann gav út. Eins og Jóhannes ápostul sat í útlegd á oynni Patmos og skrivaði sína Opinbering, so viðmerkir Lukas Debes í sínum bókum: "Skrivaði í mínum Patmo í Tórshavn í Føroyum."

Stríð við embætismenninar

Kortini eru tað ikki føroyingar, sum volda honum ampa, men heldur teir dansku embætismenninir. Ein teirra er kommendanturin á skansanum, Claus Becher, sum í 1668 neyðtekur stjúkdóttur Debesar, Rakul, og hon verður við barn. Prestarætturin dómfellir at enda Becher, sum tó varðveitir sítt starv. Rakul var trúlovað, tá misgerðin hendi. Fest-

armaður hennara, Knútur Jákupsonur, sum var burturstaddur, tá

Upprunabókin hjá Lukasi Debes. Henda og fylgjandi myndir eru úr Havnar Sögu.

hetta hendi, fær skilnað. Knút setur seg heldur ikki færan fyri at breyðføða barnið.

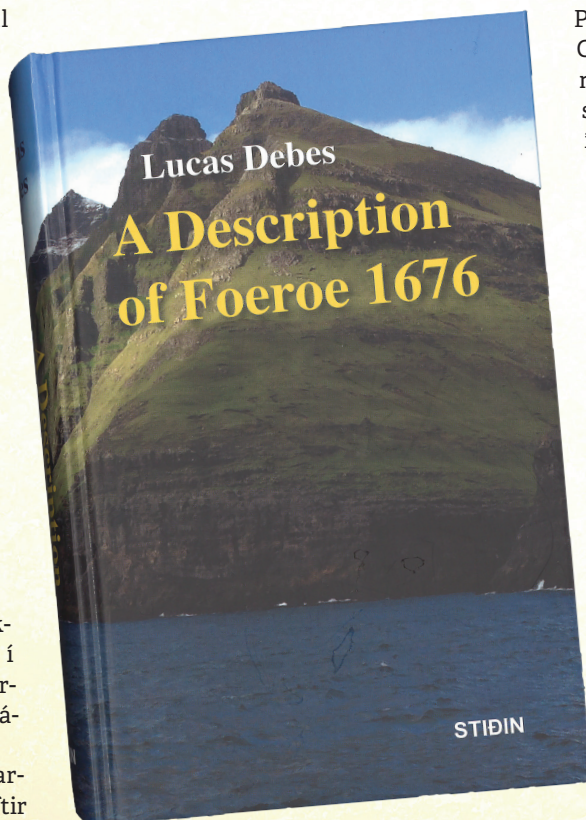
Mikið stríð hevur Debes eisini av fútunum Heidemann og Schougaard, millum annað av tí, at teir vilja noyða teir fátæku havnarmenninar at útbýggja skansan, ella teir krevja sæti í prestarættinum og nokta prestunum at handla við ensk og hálendsk skip. Tað er eisini eitt baks at bota um tey figgjartiligu korini hjá prestunum og latínskúlanum og at vinna suðuroyarprestum framhjárætt at søkja norðurum.

Betri við nýggjum kongi

Ljósari sær tað út, tá ið Kristian V. verður kongur, og Jens Rodsten varaadmiralur kemur til Havnar, so fólkið kann svørja kongi trúskap. Hetta hendir við eina guðstænastu í Havnar kirkju 19. august 1670, har Lukas Debes prædikar

yvir Harmljóðini 5, 16: "Krúnan er fallin av høvdi várum." Samstundis verður hann tilnevndur Føroya próstur. Jens Rodsten hevur eisini við sær eitt lyfti frá kongi, har hann lovar at vilja leggja oyra til tær klagur, føroyingar hava at bera fram, uttan at tær fyrst skulu fyr Gabel. Sjálvur verður Debes so hugtikin av tí, hann hevur arbeitt við í prædikuni, at ein heil bók um einavaldskongin sum Guds serliga amboð spyrst burturúr.

Tvær ferðir er Lukas Debes í Danmørk upp á landsins besta. Fyrra ferðin er í 1659, tá kríggj er millum Danmørk og Svøríki. Skipið verður tikið, og hann situr fangi í Göteborg eitt heilt ár. Hin seinna ferðin er í 1672, og tá steðgar hann leingi í Keypmannahavn. Hjálparprest, Græk- aris Pæturson, hevur hann fingið at røkta embættið, og vit kunnu ætla, at hann hevur notið tilveruna í hovuðsstaðnum. Hann er

Lukas Debes hevur fingið eitt prýðiligt eftirmæli við hesi bók.